

A férfiak verjék be a falba a szöveget

Csobánka Zsuzsával és Gerőcs Péterrel Kelemen Emese és Tülkös Terézia
beszélget

Sokat gondolkodtunk azon, hogyan tudnánk a mai nap közös nevezőre hozni, vagy legalábbis közös kiindulópontból vizsgálni Gerőcs Péter és Csobánka Zsuzsa írásait. Az első közös pontunk József Attila Eszmélet című verse volt, aztán jöttek a talált tárgyak. Így első kérdésünk is a József Attila-i hatásra, hagyományra való rákérdezésnek a tudatosságára vonatkozik. Beszélhetünk-e a ti esetetekben a József Attila-i hagyománnyal való birkózásról, kérdésekről, vagy csak a reflexióról? Foglalkoztat-e titeket ez a József Attila-i kérdés vagy nem?

Csobánka Zsuzsa: Amikor ezt a kérdést először felvetted, ott sétáltunk kint a lakóház előtt, és hosszú csend követte ezt a kérdést. József Attilát én is nagyon szeretem, de ez már olyan fura, mert József Attilát szeretni sajnos kicsit közhelyes már, mert persze mindenki nagyon szereti, és nagyon fontos mindenkinek. Egyszer a legjobb barátom kinyomtatta az iskolai dohányzó ajtajára azt a szöveget, hogy „*A kínhoz kötnek kemény kötelek*”. Ezt most, egy ilyen közegben szintén fura elmondani, de akkor nálam ennek az érvényessége nagyon meghatározó volt, az a fajta fájdalomérzet, ami azokban a versekben van. Csak most látom, erről nem nagyon lehet beszélni, ez kicsit sznobságnak tűnik itt. De ha hagyománykövetésről beszélünk, akkor én nem mondanám magamról, hogy nagyon követnék embereket. Biztos hatnak rám, az kikerülhetetlen, de direktbe nincsenek mesterek és példaképek, akiket szeretnék követni. A sebek, azt hiszem, most már rajtam ragadtak, hogy tele vagyok sebbel, de hát így vagyunk ezzel mindannyian, idővel minden érintés sebként jelenik meg az emberen vagy a szövegekben.

Gerőcs Péter: Én persze vitatkoznék azzal, lehet-e érvényesen József Attiláról beszélni. Hogyne, sőt muszáj, annak ellenére, hogy én még

soha nem beszéltem róla semmilyen módon, főleg nem érvényesen, viszont a szándék most meglehetne bennem. Nagyon szerettem olvasni, és persze olvastam az egész életművet, de az a hatás, ami számon kérhető, vagy akár csak felfedezhető volna bármilyen szövegemben, aminek a forrásvidéke József Attila valamely szövege lehetne, olyan nincs. Vagy az biztos, hogy nem közvetlen. Vagyis biztos, hogy van öntudatlanul, vagy akaratlanul is, mert persze kicselez engem, és oda valahogyan bekerül, ennyiben igen. Azt mondtad, hogy talált tárgyak, akkor persze ennek a hagyománynak van egy átöröklődése, és ebben az átöröklődési sorban fontos volna nyilván Tandorit is megemlíteni. Ő már sokkal inkább a figyelmem horizontján volt, az, ahogyan ő veti fel ezt a kérdést, ahogyan ő reflektál rá, de ez sem így fontos nekem. Ha egy picit még tágitunk rajta, a picinél egy picit jobban, akkor viszont hirtelen nagyon fontossá válik a kérdés nekem személyesen, a hagyomány, illetve a hagyomány-nal való szembenézés, az ezzel való leszámolás, vagy a leszámolni tudás, vagy nem tudás, ez foglalkoztatott sokáig. Nyilván most is foglalkoztat, ami aztán egy kicsit áthajlott az emlékezet problematikájába, és ezen problémák köré íródott több szövegem is. Egyébként pedig a közös kapcsolódási pont a Zsuzsival először nem ez volt, hanem a mikrofon, kettőnknek jutott egy mikrofon, és arra is jutottunk ennek kapcsán, hogy nem fogunk tudni egymás szavába vágni.

Zsuzsi Belém az ujját című kötetét megelőzte két verseskötet, az első volt a Bog, a második a Hideg bűnök. A nagyon evidens, sőt prózai kérdésem az lenne: a lírát hogyan követte nálad a próza? Mi lehet ennek a váltásnak az oka, ha váltás egyáltalán?

Csobánka Zsuzsa: A próza a Litera felkérésére kezdődött. Van a *Két flekken* című tárcasorozat, oda kezdtem el prózai szövegeket írni, és nagyon jók voltak a visszajelzések. Ez megerősített abban, hogy ezt lehetne csinálni. Meg persze volt bennem egy nagy adag hiúság, hogy prózát írni érdekesebb dolog. Pont az volt a fura, amit mondasz, hogy megírtam a *Hideg bűnök* verseket, és azokkal párhuzamosan elindult a prózának is a folyama, és ezek így egybeértek. A váltás, talán az, hogy számomra szűk az a tér, amit a vers nyújtani tud, míg a prózában inkább azt éltem meg, hogy sokkal inkább nyers és erős tudtam lenni, mint a versekben. És lássuk be, vannak sokan, akik ezerszer töményebb és jobb metaforákat tudnak írni nálam, akkor viszont ne pacsmagoljak. Nagyon sok versemnek az a baja, akár a *Hideg bűnök*ben is, hogy túlírt, és ha ez a sűrítés nem megy, akkor próbáljunk meg egy másikat. A Háló meg egyértelműen létezik, de kísértetiesen: amikor vége lett a prózakötetnek, akkor úgy gondoltam, verset

írni már nem is fogok, de aztán jöttek megint sorban. Ez tényleg az, ami vagyok. Az előbb emlegettem a barátom, aki felírta a József Attilát, Bundát, őt megkérdeztem, most aztán mi a francról fogok írni, ha a *Belém az ujját* elkészül. És tényleg nincs ilyen, hogy majd kitalálom, és szinopszis, eltervezem, ez meg ez fog alakulni, hanem az élet hozza. Én mindig azt írom meg, amit megélek, hallok, látok, bármilyen módon történik velem, és persze ez olyan szempontból elég nagy kicseszés, hogy a környezetemben élők megjelennek, és ez nem biztos, hogy jó nekik, de nem tudok másként írni.

A Belém az ujját tartalomjegyzékében is látszik, hogy két hang kapcsolódik egymáshoz, és ez váltakozik nem meghatározott sorrendben. Ezek egyszerre készültek, vagy a két különböző hang később lett összekeverve?

Csobánka Zsuzsa: Nagyjából ugyanez volt a megírás sorrendje, ugyanígy készültek a szövegek, ebben a sorrendben. A szerkesztők, Benedek Anna és Berta Ádám javaslatára voltak változtatások, szerkesztői ajánlat volt az is, hogy különüljön el Martin és Marla kettőse, holott egyik sem szűkíthető le ennyire. De ez nyilván annak a hibája, hogy túl sok a hang, ami pörög. Valójában ez egy női agymenés, már ha lehet ilyent mondani, de azért talán abban segít, hogy a különböző szereplőket szét lehet választani.

Nyilván a seb is rajtad marad, ahogy mondtad. Tele vagy sebekkel, és minden recenzióban, kritikában ez a seb biztos elő fog jönni. Mit tudsz azzal kezdeni, hogy a biológiai nemed nő? Innentől kezdve te nőíró vagy, a nemiséged kérdése az előtérbe hozakodik, holott szerintem pl. a Belém az ujját egyáltalán nem kiabálja magáról, hogy én egy női szöveg vagyok, vagy férfi szöveg vagyok. Megkerülhetők a szerző nemiségére vonatkozó kérdések?

Csobánka Zsuzsa: Engem ez sosem izgatott, én nagyon szeretek nő lenni. Úgy gondolom, minden férfiban vannak nőies vonások, így bennem is van rengeteg férfias tulajdonság. Én ezekkel a mindenféle feminista vonulatokkal nem tudok mit kezdeni, adják alám a széket, nyissák ki az ajtót. Én azt szeretem, mint nyilván gyengébb nem, hogy a férfiak verjék be a falba a szöveget, ne én.

Gerőcs Péter: Az igazi feminista maga akarja a szöveget beverni.

A Talált tárgyakkal kezdtünk az elején, pontosabban a József Attila-i Esmélettel. Péter az első bevezető kérdésnél említette, számára nagyon fontos a hagyománnyal való birkózás. A köteted első fele szép és súlyos névsort von be az értelmezés keretébe, Ecótól, Calvinótól, Stanley Fisherent keresztül Borgesig. A második fele viszont saját tárgyakat tartalmaz, ott nagyon különböző regiszterekben szólnak meg a novellák. Nagyon okos és nagyon kidolgozott novellák

ezek, bármennyire tűnjön ez behízselgésnek, de nekem végig az volt az érzésem, hogy ezekre a novellákra nagyon sokat rápibentél. Ez most inkább egy műhelykérdés akart lenni!

Gerőcs Péter: Tényleg nem emlékszem pontosan, mert nagy időbeli különbségek voltak a szövegek között, de volt egy-két olyan, ami még korábban, még az első kötetem lezárása után született majdnem közvetlenül. Azt biztosan tudom, hogy nem volt kötetkoncepcióm, egy évvel ezelőtt, amikor megláttam egymás után a számítógémem könyvtárában a címeteket, váratlanul rájöttem, hogy ez lényegében készen van, és nagyon jól felosztható ezekre az egységekre. De nem volt ilyen, hogy az első szöveg megszületik, már csak azért sem, mert ez egy másik történet, az a szakdolgozatom megszületésének a történetéhez köthető. Teljesen véletlen volt, ahogyan összeállt, valószínű azért nem nevezhető mégsem teljes véletlennek, mert akkortájt hasonló dolgok foglalkoztattak, és lehetséges, hogy az érdeklődésemnek a lassú változása adja valamennyire a szerkezeti ívet is, de ez most utólagos hozzágondolás, nem biztos, hogy így van.

Teoretikusan mit gondolsz az imitációról, nem érzed a saját bőrödön, hogy az a veszély fenyeget, hogy ha túl jól sikerül, akkor rád telepszik vagy rajtad marad?

Gerőcs Péter: Nem tudom, ezek az imitációk mennyire sikerültek jól. Az imitáció nekem sok esetben főként arról szól, hogyan lehet eltávolodni attól, ami már rátelepedett az emberre, vagy ad neki egyfajta nehézkedést, az, amit bizonyos értelemben túl jól ismer, és itt a túl, ha minősíthető, akkor inkább egy negatív minősítés, vagy sok szempontból akár negatív is lehet. Az imitáció valahol a megszabadulás útja lehet, de ez persze nem ilyen egyszerű, mert amikor az ember imitációt csinál, az nem csak egy szabadulási kísérlet. Bevallom, ezt soha senki előtt nem vallottam be eddig, vagy csak nagyon kevesek előtt, hogy én, aki egyébként soha nem írtam verseket, csináltam már pl. Tandori-paródiákat. Amikor nagyon sokáig olvasok egyféle hangot, egy idő után, jól vagy rosszul, nagyon jól vagy nagyon rosszul, de valahogyan tudom reprodukálni azt a hangot.

Ezzel az imitációval a későbbiekben is foglalkozni fogsz? Megpróbálkozol-e olyasmire rájátszani, hogy nemcsak ezeket az embereket követed, akikkel eddig foglalkoztál, hanem kevésbé ismert szerzők hangjaira is rájátszol?

Gerőcs Péter: Szándékaim szerint biztos nem, aztán persze, ki tudja, mi lesz. Én nem akartam ilyeneket csinálni, ez nem volt célkitűzés, hogy utánozzak valakiket, és most persze leminősítettem a szövegeket, amennyiben ezek csak utánzások, mert van egy ilyen veszélye is ennek, de ettől a leminősüléstől való félelmemben mindenképpen azt mondom, hogy nem

szeretnék utánezatokkat kreálni: más célom van. Mondhatom azt is, hogy egy feladata volt ezeknek a szövegeknek, már olyan értelemben, hogy segítsenek nekem túljutni bizonyos dolgokon. Amióta megírtam a harmadik kötetemet is, már sejttem, hogy nagyon erősen már nem ül a szöveg nyakában egy másfajta túlolvasottság vagy másfajta szövegek, nem zavarják annyira, nincsenek meg ezek a zörejek.